

8. Скалюк Н. Скульптор, який возвеличив каменяра [Електронний ресурс] / Н. Скалюк. – Режим доступу : h.ua /story/ 27.28.70.
9. Федорук О. Пластика Петра Капшученка / О. Федорук. – К. : Вид-во М. П. Коця, 2004. – 275 с.

В статті раскрыты основные этапы жизни и творчества выдающегося украинского скульптора С.Литвиненко. Проанализировано особенности творческого достояния и культурно-образовательной деятельности скульптора, определено его роль в организации художественного процесса в Украине и за её пределами.

Ключевые слова: скульптор, культурно-образовательная деятельность, украинская диаспора.

The main stages of life and creative work of the prominent Ukrainian sculptor Sergij Lytvynenko are described in the article. The artist's creative heritage peculiarities and cultural-educational activity are analyzed. The part of S.Lytvynenko in the organization of the art process in and out of Ukraine is determined.

Key words: sculpture, cultural and educational activities, Ukrainian diaspora.

УДК 7.071.1:7.03

Юлія Янчук

МИСТЕЦЬКІ НАПРЯМИ ТВОРЧОСТІ РОСТИСЛАВА ГЛУВКА

В статті розглядається творчість Ростислава Глуква в історії розвитку українського образотворчого мистецтва другої половини ХХ ст. Визначено його місце й роль у примноженні традицій національного мистецтва. Осмислено провідні світоглядні принципи художника.

Ключові слова: живопис, творчість, графіка, іконопис.

Інтеграція України до європейського співтовариства супроводжується складним процесом відродження національної свідомості й історичної пам'яті народу. У його основі – відновлення духовних цінностей нації, традицій і звернення до витоків історії.

Розвиток українського образотворчого мистецтва у ХХ ст. був зумовлений цілим рядом чинників, які, з одного боку, мали історико-культурне підґрунтя, а з іншого, – суто естетичний характер. Ще ранній модернізм виявив проблему національної форми, яка повинна була проявитися в різних видах образотворчого мистецтва як концептуальне осмислення культурної спадщини минулого, що для кожної національної культури мало на той час принципове значення. Політична історія Центрально-Східної Європи ХІХ – поч. ХХ ст. спричинила контекстуальну залежність українського мистецтва співвідносно тих держав, у межах яких опинилися етнічні українські землі – Російської й Австро-Угорської імперій, що цілісна українська художня культура була змушена розвиватися у двох лініях – на етнічних українських землях і поза Батьківщиною, у численних місцях вимушеної або свідомої еміграції митців у світі. Це наклало свій відбиток на проблематику мистецтва, яке розвивалося в різних ідейно-політичних і побутових обставинах і вбирало в себе дух й атмосферу відповідних середовищ функціонування мистецького життя в умовах національної діаспори.

Дослідження розвитку українського художнього мистецтва за кордоном у часи тоталітарного режиму було практично заборонено, зазнавали ліквідації більшість мистецьких організацій і творчих течій, вивчення цього питання можливим стало лише після здобуття нашою державою незалежності. Адже саме в діаспорі підтримувалися ті традиційні й культурні риси, які в рідній країні переслідувалися й винищувалися. Широкий доступ до архівних джерел, зарубіжної літератури та періодичних видань, спогоди учасників створили умови для більш повного, глибокого й об'єктивного висвітлення сторінок української історії, культури періоду Другої світової війни й повоєнного часу.

Одним з таких художників, який змушений був працювати поза Батьківщиною, досягнувши при цьому значних успіхів, був Ростислав Глуква (1927–1990). Його творча біографія найбільш повно розкрилася в Лондоні (Велика Британія). Митець був активним членом Союзу українців Британії (СУБ), відіграючи певну роль у культурних ініціативах у Лондоні та в західній українській діаспорі в цілому впродовж 1950–1980-х рр. Однак, попри помітність цього митця в культурно-мистецьких колах того часу, його мистецтво сьогодні висвітлене вкрай вибірково, що утруднює популяризацію його спадщини в Україні.

Переважна більшість творів художника знаходилася до 2009 року поза межами України, а невелика кількість видань з окремими репродукціями не давала змоги побачити цілісність по-статі Ростислав Глуква на тлі складних мистецьких процесів в Україні й світі в другій половині ХХ ст. Потреба вивчення цієї проблематики зумовлена тим, що на даному історичному етапі дуже маловідомі або зовсім загублені тисячі імен творчо обдарованих особистостей, які творили в еміграції, депортації, засланні. Ознайомлення з ними сприяло б глибшому вивченню нашої історії, мистецтва, народознавства.

Надзвичайно важливим у вказаному контексті є опублікування у 2004 році спогадів самого ж Ростислава Глуква “Memorabilia”, які описують деталі життя, побуту, а пізніше переживань і важливих випробувань Глуква та його сім'ї. У праці автор не вважав доцільним розповісти про віхи своєї творчості, тому про Глуква як художника інформація не подана. Творчість митця розглядалась у статтях науковців і мистецтвознавців Романа Яціва, Гаврила Черніхівського, Дмитра Степовика, М.Луціва.

Відтак метою статті є розгляд творчого доробку Ростислава Глуква в контексті історії розвитку українського образотворчого мистецтва другої половини ХХ ст. через призму духовно-культурних джерел і шляхів вироблення ним формально-мистецької мови. Для реалізації зазначеної мети ставляться такі завдання:

- узагальнити відомі й увести в науковий обіг малоз'ясовані сторінки біографії Р.Глуква;
- виявити найбільш характерні твори художника, через які можна відслідкувати механізм засвоєння конкретних духовно-культурних джерел;
- виявити найбільш характерні риси творчості Р.Глуква;
- на підставі проведеного аналізу визначити місце творчості Р.Глуква в контексті українського образотворчого мистецтва другої половини ХХ ст.

Об'єктом дослідження є життя й творчість Р.Глуква в повноті його мистецьких виявів.

Предметом дослідження виступають духовно-культурні джерела, які живили концепцію творчості художника, а також стилістичні особливості його творів.

Ростислав Глукво був уродженцем села Сураж Шумського району (тепер – Тернопільська обл.). Його мистецька спадщина складає значну кількість живописних картин та іконописних творів, станкової, книжково-журнальної й прикладної графіки, а також художнього текстилю, кераміки малих форм та інших видів декоративного мистецтва.

Належав Ростислав Глукво до української родини з високим рівнем політичної й культурної свідомості, що проживала в місті Кременець на Волині. Одним з рушійних моментів розвитку творчості митця стали щорічні канікулярні художні студії в Кременці в 1930-х роках, які організовували вчителі Кременецького ліцею на чолі з професором з Кракова Станіславом Схейбелем. Вони посприяли інтенсивнішому розвитку Р.Глуква як митця, розширили його мистецьке світобачення, зміцнили фундамент майбутньої творчості.

У тринадцятирічному віці хлопець розлучився з батьком, якого через активну політичну позицію польська влада, а згодом і радянська прирекли на поневіряння поза рідним домом, далеко від сім'ї. Друга світова війна принесла в родину наступне горе – Ростислава з мамою та молодшою сестрою було депортовано до Казахстану. У п'ятнадцять років хлопець вступив до лав польської армії, що й стало початком його блукань світовими шляхами. До 1947 року він відвідав Ірак, Іран, Палестину. Кінцевим пунктом стала Англія, а саме – Лондон, де Ростислав оселився, здобув вищу художню освіту в Гаммерсміт Коледж оф Арт й активно зайнявся творчою діяльністю.

Увібравши у свій психологічно-творчий внутрішній світ багато культурних нашарувань під час перебування в країнах Сходу та Європи, він зберіг пієтет до національного, пластичне відчуття традицій, невтомну жагу до розкриття свого образного світу в різних видах творчої діяльності. Крок за кроком він підкорював і випробовував різні жанри, методи й стилі, а також тематичні варіації образотворчого мистецтва, знаходячи співвідношення між графічною мовою й мовою живопису, керамікою та художньою обробкою тканин, вивчаючи різноманітні матеріали й техніки. Проте найбільшого творчого результату Ростислав Глукво досяг у двох галузях – графіці та малярстві.

Численні зміни художником побуту й обставин життя спричинили накопичення в його образному мисленні гнучких відтворень культурних середовищ, у яких перебував автор. Здійс-

нюючи синтез творчої трансформації від побаченого, художник досягнув поєднання українського візуального стилю відтворення з пластично-образними стратегіями Італії, Іспанії, країнами Сходу.

На початкових етапах він проектував обкладинки до книжок, малював пам'ятні поштові марки, обгортки до грамофонних платівок, святкові листівки, каталоги виставок, афіші концертних програм, виконував ілюстрації до журналів і книг. До ілюстрованих художником журналів і книг належать журнал для молоді "Юні друзі", "Звідуни степових когорт", "Шляхами смерті", "Плем'я непокірних" Святомира Фостуна, "У вирі боротьби" Юрія Борця, "В німецьких млинах смерті" П.Мірчука. Марки Р.Глуква приурочені 400-літтю острозької Біблії, 40-літтю Організації волинян у Вінніпезі, численна серія, створена до 1000-ліття хрещення України, серед якої "Церква на Волині" та інші.

Твори художника пронизані багатою художньою образністю, емоційним відчуттям форми, кольору, простору. Він не зупинявся на досягнутому, пробував свої сили в різних жанрах і мистецьких напрямках. Згодом Ростислав, крім графічних творів, починає малювати живописні полотна. Та найцікавішим творчим надбанням митця є іконописання, яке проявилось у творчості художника близько 50-х років його життєвого шляху. Особливість технічного виконання Ростиславом Глуквом ікон полягає в тому, що дошки як основу під майбутнє зображення він виготовляв власноруч, скріплюючи їх тонкою тканиною з використанням різноманітних клеїв і масел, покриваючи ґрунтовкою – левкасом. У малюванні художник наслідував прийоми стародавніх малярів – малював яєчною темперою на основі свяченої води, яєчного розчинника й оцту. Окрім цих матеріалів, він використовував акрилові барвники, що характеризуються більшою міцністю, насиченістю кольору, а також, рідше, масляні фарби.

Застосовуючи візантійське образотворення (зображення святих зливалось з однобарвним, плоским фоном ікони в єдину площину), художник створив прекрасні ікони – "Ісус", "Марія", "Святий Павло", диптих "Борис і Гліб", "Феодосій Печерський", "Ангел Золоте Волосся", "Пантократор", "Богоматір з Ісусом", "Терновий вінок", триптих "В'їзд до Єрусалима" і ряд інших. Ікони Ростислава Глуква експонувалися в Манчестері, Детройті, Брандфорд, Лондоні, Торонто [4, с.118].

Художник експериментував із барвами, створюючи на одній площині гострі контрасти кольорових поєднань, які не вносили дисгармонію в зображуване, а, навпаки, підсилювали звучання твору.

Круті маршрути життєвих блукань художника сприяли появі живописних творів пейзажного жанру. У них автор варіативно проявляв свої емоційні враження від побачених краєвидів світу, то змальовуючи точні образи архітектурних ансамблів, то деформуючи їх, додаючи власних пластичних ефектів. Натурні замальовки поєднували в собі серії панорам Італії, Іспанії, Греції. Тут слід відзначити картини "Венеціанська лагуна", "Флоренція", "Тарагона", "Венеційська вулиця", "Урбіно". Кожна з них наділена специфічним настроєвим переливом [2, с.10].

Серія архітектурних замальовок церков України виконана яєчною темперою, вони немов дихають сакральною монументальністю давнини. Дерев'яні храми віддзеркалюють золотистими барвами, які підсилені технікою виконання твору: церква св. Миколи у Львові, церква св. Юра в Дрогобичі та інші.

Значну частину художніх робіт Ростислава Глуква складають фольклорні переспіви народних мотивів. Картини "Козак Мамай", "Кобзар", "Козак на жовтому полі", "У неділеньку рано", "Козака несуть", "Маруся Чурай" зіставили авторський пошук композиційного і кольорового вирішення з традиційним народним малярством, які поєдналися у неперевершені сюжетні образи [2, с.13].

Ще одним цікавим аспектом творчого доробку митця є картини на історичну тематику: "Похорон Пантелеймона Куліша", "Мазепа", "Гамалія", "Гетьман", які засвідчують небайдужість і переживання автора долею батьківської землі. У погляді очей, у динамічному ривку й статичній застиглоті фігур художник передає одвічне питання нащадкам "Що чекає український народ попереду? Злет чи падіння у прірву забуття?"

Твори художника знаходяться в приватних колекціях, а значна частина робіт розміщена в приміщенні Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шев-

ченка, де від 2010 року діє кімната-музей Ростислава Глуква, у якій експонуються картини, ікони та інший матеріал, пов'язаний із життям і діяльністю митця.

Це здійснено за сприяння його доньки Світлани Глукво, ректора інституту професора А.М.Ломаковича, голови Кременецького об'єднання "Просвіта" Л.А.Следзинської та найближчого товариша художника Володимира Луціва.

Наприкінці 2010 року Володимир Луців поповнив експозицію музею Р.Глуква ще п'ятьма грампластинками, які знаходяться в обгортках, що оздоблені графічними малюнками, виконаними Ростиславом Глуквом: "Мій рідний край", "Серця у пісні обнялись", "Думи і пісні", "Українські та неаполітанські пісні", "Чабан". Це чудове поповнення музею, безцінний матеріал для вивчення творчої спадщини обох митців.

Обгортки до платівок – це прекрасні мистецькі полотна художника. Особливу увагу привертає до себе обгортка "Мій рідний край". На ній – окремі сюжетні малюнки: чумаки повертаються з Криму, везе сіль в Україну на фоні ночі; грозові хмари, з яких виглядає місяць; Чумацький Шлях, на якому розсипана сіль, відбивається в небі. Борці за волю України – козаки доби Хмельниччини, холодноярці, січові стрільці, воїни УПА. Кобзар на кобзі грає. Цей малюнок свідчить про те, що "наша дума, наша пісня не вмре, не загине".

Обгортки оздоблені образами-символами України. Собор символізує високу духовність українського народу. Сонце – символ енергії, світла, які посилаються з неба на нашу землю. Дерево – невмирущість народу України, міцний зв'язок між поколіннями.

Три образи хрестів: козацький з тризубом, повстанський березовий і чорний гулагівський. Вони розкидані по всьому світові. Чайка, що кигиче над землею – це образ матері в скорботі. Зозуля символізує смуток і розпач. Усі ці малюнки переплетені гронами червоної калини, яка є оберегом рідної матінки-України.

Крім платівок, майстерно оздоблених рукою Ростислава Глуква, пан Володимир надіслав дві афіші українською та англійською мовами, що виконані в чорно-оранжевих кольорах: "Концерт українських ансамблів СУБ з Великобританії та хору "Гомін" з України, танцювальна група "Орлик". Гість – артист, тенор, бандурист Володимир Луців".

А ще – дві часописні статті: "Українські думи на сценах англійських театрів (газета "Українська Думка", Лондон, 17.11.1978 р.) та "Бандура знову на сценах британських театрів" (газета "Українська Думка", Лондон, 30.11.1989 р.). Ці статті свідчать про те, що Ростислав Глукво був не тільки художником, але й знавцем інших видів мистецтва й популяризував їх у світі. Його діяльність сприяла розповсюдженню української культури, створенню позитивного іміджу України.

Висновки. Отже, багатогранна творча спадщина Ростислава Глуква, який був активним членом Союзу українців Британії (СУБ), знайшла відображення в живописних картинах, які за жанровим різноманіттям охоплюють архітектурні пейзажі, портрети, декоративні натюрморти, переспіви українських мотивів, а також у творах станкової, книжково-журнальної та прикладної графіки. Особливим мистецьким здобутком художника є іконопис. Попри життєві блукання країнами Казахстану, Іраку, Ірану, Палестини й проживання на теренах Великобританії, Ростислав Глукво зберіг у творчості українську ментальність і пієтет до національних традицій.

1. Він присвятив себе мистецтву : матеріали міжнар. наук. конф., 5 верес. 2007 р. / за заг. ред. А. М. Ломаковича. – Кременець : ВЦ КОГПІ, 2009. – 72 с.
2. Глукво Р. Memorabilia : спомини / Ростислав Глукво ; пер. з англ. М. Яців ; вступ. ст. М. Енкала, Р. Яціва ; післяслово С. Глукво. – Львів : Афіша, 2003. – 176 с.
3. Луців В. Мистець Ростислав Глукво / В. Луців // Українська думка. – Лондон, 1983.
4. Степовик Д. Історія української ікони Х–XX століть / Д. Степовик. – К. : Либідь, 1996. – 440 с.
5. Степовик Д. Українська ікона: іконотворчий досвід діаспори / Д. Степовик. – К. : Вид-во Балтія Друк, 2003. – 260 с.
6. Чернихівський Г. Митець світової слави Ростислав Глукво / Гаврило Чернихівський // Тернопілля-97. – Тернопіль : Збруч, 1997.

В статье рассматривается творчество Ростислава Глывка в истории развития украинского изобразительного искусства второй половины XX века. Определено его место и роль в приумножении традиций национального искусства. Осмыслено ведущие мировоззренческие принципы художника.

Ключевые слова: живопись, творчество, графика, иконопись.

It is considered in the article works of Rostyslav Hlyvko in the history development of Ukrainian Art the second half of XX's century. His place and role in enhancing traditions of national art. Determined and are interpreted the leading world-view artist's principles.

Key words: painting, creative activity, graphic, iconographics.

УДК 7. 023.11

Наталія Волянюк

ТВОРЧИСТЬ АНДРІЯ БУРБЕЛИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ВОЛИНСЬКОЇ ШКОЛИ ІКОНОПISY ХХ СТОЛІТТЯ

У статті подається панорамний огляд творчості волинського іконописця Андрія Бурбелі (1931–2001) учня іконописної майстерні Почаївської лаври, яка висвітлена через призму складових понять художньої культури.

Ключові слова: мистецтво, духовна культура, релігійна культура, релігія, культурний простір, іконопис, традиція.

Для розвитку образотворчого мистецтва Тернопільщини в окремих його напрямках велика роль належить творчим особистостям художників, яких історія називає видатними. Саме такі художники своєю діяльністю беруть участь у формуванні та розвитку мистецтва свого часу, відгукуючись на ідейні й естетичні потреби суспільства.

Іконознавство Тернопільщини впродовж ХХ століття не збагатилось якимись оригінальними й новаторськими ідеями, тому творчість Андрія Бурбелі є найбільш помітною для дослідження іконопису Волині, а саме – етнографічної частини Тернопільщини, що входить до її складу.

Творчість Андрія Бурбелі була покликана часом. В умовах радянської України, яка вела антицерковну й антирелігійну політику, його мистецтво було свіжим ковтком повітря для монументальних розписів релігійних споруд того часу. Він був з тих митців, які не побоялися кинути виклик владі заради мистецтва, іконопису та культури свого народу. Зазвичай за досягненнями творчості таких митців визначають віхи звершень образотворчого мистецтва.

Аналізуючи архівні, літературні та періодичні джерела, слід відмітити, що творча спадщина А.Бурбелі, ще не є дослідженою на теренах сучасного мистецтвознавства та становить білу пляму в розвитку образотворчого мистецтва України ХХ століття. Найбільш ґрунтовні матеріали, які подають відомості про життєвий і частково творчий шлях А.Бурбелі, було надруковано в матеріалах науково-практичної конференції “Берестецька битва в історії України” 2011 р. (публікація “Андрій Іванович Бурбела – художник во славу Божу”). Деякі матеріали про нього вміщено в статтях періодичної преси, зокрема, “Волинь”, 14 квітня 2005 р. і “Духовна нива”, №1, березень 2003 р. Таких публікацій нараховується незначна кількість, тому творчий шлях художника залишається маловідомим для поціновувачів образотворчого мистецтва України. У своїй роботі автор спирався на дослідження, орієнтовані на цілісність культури та мистецтва (В.Каган, Є.Бистрицький, М.Попович, Є.Соколова). Для дослідження іконописних творів художника були використані праці С.Гординського, В.Овсійчука, В.Отковича, В.В.Філатова, В.В.Лепакіна та Д.Степовика, які подають відомості про ікону та канонічність, іконографію й історію української ікони з Х до ХХ століть. Стаття є першою спробою панорамного огляду творчості художника, у т. ч. аналіз його рисунка, живопису й іконопису, здійсненого на основі домашнього фотоархіву.

Мета та завдання статті: у контексті складових понять культурології, таких як духовна та релігійна культура, культурний простір, дослідити творчий шлях волинського іконописця, учня іконописної майстерні Почаївської лаври Андрія Бурбелі, указати на основні жанри, у яких працював художник, і роль його творчої спадщини для художньої культури Волині.